

20 Oktyabr Energetiklər Günüdür

"Elektrik enerjisi müstəqilliyini, elektrik enerjisi sarıdan asılılıqdan qurtarmasını təmin etmək üçün respublikamızda güclü potensiala malik olan elektrik stansiyaları yaratmağa başladıq, buna da nail olduq".

Heydər ƏLİYEV

Bu il 20 Oktyabr - Energetiklər Günü həm ölkəmiz, həm də region üçün əlamətdar bir dövrə - Tarixi Zəfərimizin 5-ci ildönümünə təsadüf edir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun azadlığı və dirçəlişi Azərbaycanın milli enerji sistemində əlavə güc qataraq, ölkəmizin regional strateji enerji qovşağı kimi inkişafına yeni imkanlar yaradıb. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin Cənubi Qafqazda geosiyasi mənərəni dəyişən, enerji təhlükəsizliyini sülh, regional bağlantıları və iqtisadi inkişafıla vəhdətdə dəyərləndirən vizioner siyasətinin nailiyyətləri ölkəmizin bölgədəki lider mövqeyini daha da möhkəmləndirib. Azərbaycanın regional integrasiyada oynadığı geosiyasi rol bu gün Çin, Mərkəzi Asiya, Cənubi Qafqaz, Türkiyə, Avropa və Yaxın Şərq ölkələrinin əhatə edən geniş enerji əməkdaşlığına yol açıb. Xüsusilə "yaşıl enerji" təşəbbüsləri ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası, postmünaqişə quruculuğu və sülh gündəliyini yeni mərhələdə davamçı kimi çıxış edir.

Son bir ildə elektroenergetika sistemimizin inkişafının uğurları bunun bariz təsdiqidir. Yeni elektrik stansiyalarının istifadəyə verilməsi ilə hazırda ölkəmizin ümumi elektrik enerjisi istehsalı gücü 9732,5 MVt-a çatıb ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1317 MVt və ya 15,6 faiz artım deməkdir. Bu əhəmiyyətli artımda ölkəmizin və bölgədəki Cənubi Qafqazın ən böyük enerji müəssisəsi olan, şanlı Zəfərimizi əbədiləşdirən 1880 MVt gücündə "8 Noyabr" Elektrik Stansiyasının istismara verilməsinin mühüm rolu vardır. Mingəçevirin yalnız Azərbaycanın deyil, bölgədəki Cənubi Qafqazın energetika mərkəzi kimi mövqeyini gücləndirən bu stansiya enerji səmərəliliyi ilə yanaşı, Çin və İtaliya şirkətləri ilə əməkdaşlıq təmsilində elektroenergetikada beynəlxalq tərəfdaşlığın parlaq nümunəsidir. Elektroenergetika sistemində hazırda ümumi gücü 7903 MVt olan 24 istilik elektrik stansiyası, 1443,5 MVt-lıq 65 su-elektrik stansiyası, 278,2 MVt gücündə 9 günəş-elektrik stansiyası, 63,5 MVt gücündə 5 külək-elektrik stansiyası, 37 MVt gücündə bərk məişət tullantıları elektrik stansiyası və ümumi gücü 7,3 MVt olan 3 hibrid elektrik stansiyası fəaliyyət göstərir. Su-elektrik stansiyaları daxil olmaqla bərpaolunan enerji mənbələri üzrə elektrik stansiyalarının gücü 1 829,6 MVt-dır ki, bu da ümumi istehsal gücünün təxminən 18,8 faizini təşkil edir. Bu dövrdə generasiya ilə yanaşı, elektrik şəbəkəsinin gücü də artaraq 29 714 MVA-a çatıb. Son illər artan istehsal gücü Azərbaycanın enerji balansında sabitliyi qoruyur. Ötən il ölkədə 28,4 milyard kVt st elektrik enerjisi istehsal olunub ki, bunun da 24,1 milyardı daxili tələbatın ödənilməsinə, 1,4 milyardı ixracəyə yönəlib. İdxal isə 70,7 milyon kVt təşkil edib. Bu ilin ilk doqquz ayında 21,8 milyard kVt enerji istehsal edilib, ixrac 989,6 milyon, idxal isə 145 milyon kVt st həcmində olub. Elektrik enerjisi istehsalında müşahidə olunan əsas tendensiya ondan ibarətdir ki, burada artım dinamikasını möhür bərpaolunan enerji mənbələri formalaşdırır. Xüsusilə, 230 MVt gücündə olan "Qaradağ" GES fəaliyyətə başladığı iki ilə yaxın müddət ərzində günəş enerjisindən elektrik enerjisi istehsalının 10 dəfə artmasına imkan yaradıb. Bu dövrdə stansiyada 1 milyard kVt st elektrik enerjisi-nin istehsalı onun tam gücü ilə işləməsinə təsdiqlənməklə yanaşı, bir daha göstərir ki, Azərbaycan "yaşıl enerji" ilə bağlı qarşısına reallaşdıran əsaslanları və özünü doğrulduran hədəflər qoyub və onları ardıcıl şəkildə həyata keçirir.

Bu aspektdə, qarşıdakı iki il ərzində "yaşıl enerji"nin inkişafının birinci mərhələsi - 10 günəş və külək-elektrik stansiyasının inkişafı - planlaşdırıldığı kimi uğurla başa çatdırılacaq. Bu çərçivədə 240 MVt gücündə "Xızı-Abşeron" Külək-Elektrik Stansiyası ilin sonunadək tam istismara verilecək. Stansiyanın Abşeron və Xızı sahələrində ümumilikdə 37 turbindən 35-i (227,5 MVt gücündə) artıq quraşdırılıb, qalan 2 turbinin quraş-

dırılması isə oktyabr ayı ərzində tamamlanacaq. İki 220/33 kV-luq yarımstansiya-dan biri inşa edilərək istismara tam hazır vəziyyətə gətirilib, digər yarımstansiyanın tikintisi isə gələn ay yekunlaşacaq. Bu yaxınlarda ilk panelin quraşdırılması ilə 445 MVt gücündə "Biləsuvar" Günəş-Elektrik Stansiyasının tikintisinə də start verilib. 943 mindən çox paneldən ibarət olacaq bu stansiya regionun ən böyük günəş enerji layihələrindən biridir. Həm bu stansiya, həm də 315 MVt gücə malik "Neftçala" Günəş-Elektrik Stansiyasının gələn il, 240 MVt gücündə "Abşeron-Qaradağ" Külək-Elektrik Stansiyası və qoyulmuş gücü 240 MVt olan "Şəfaq" Günəş-Elektrik Stansiyasının isə 2027-ci ildə istismara verilməsi planlarına uyğun işlər ardıcıl şəkildə davam etdirilir. Cəbrayıl-da 50 MVt gücündə "Şəms" və 50 MVt gücündə "Üfüq" Günəş-Elektrik stansiyalarının təməlinin yaxın zamanda qoyulması planlaşdırılır. Ölkəmizdə bərpaolunan

Planlarımız 2030-cu ilədək bərpaolunan enerjinin quraşdırılmış gücdə payını 38 faizə yüksəltməkdir. Bu məqsədlə tərəfdaşlarımızla imzalanmış müqavilələr çərçivəsində quruda və dənizdə əlavə 700 MVt gücün yaradılmasına da enerji sisteminin integrasiya imkanları və dayanıqlılığının təmin olunması baxımından yanaşırıq. Bu istiqamətdə Çinin Elektrik Enerjisinin Planlaşdırılması və Mühəndislik İnstitutu (EPPEI) ilə elektrik enerjisi ötürmə şəbəkəsinin tədriqi sahəsində əməkdaşlıq edirik. Tədqiqat çərçivəsində ötürücü şəbəkə üçün texnologiyə və iqtisadi baxımdan optimal həllərin müəyyən edilməsi məqsədilə ilk mərhələdə bərpaolunan enerji üzrə potensial tələbat qiymətləndiriləcək, növbəti mərhələdə isə generasiya güclərinin şəbəkəyə integrasiya imkanları təhlil olunacaq. Daxili tələbatın təminatı məqsədilə bərpaolunan enerji mənbələrinin inkişafına bu cür ehtiyatlı və mərhələli yanaşma isə enerji təhlükəsizliyində dair məsuliyyətli mövqeyimizin təzahürüdür.

Uzunmüddətli "yaşıl enerji" gündəliyimizin bütün istiqamətləri beynəlxalq enerji şirkətləri ilə tərəfdaşlıq əsasında irəliləyir. Bunun nəticəsində Azərbaycan artıq genişmiqyaslı "yaşıl enerji" əməkdaşlıq ekosistemi formalaşdırmağa

baycan Prezidentinin Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun modern quruculuq prinsiplərinə, xalis sıfır emissiyalı "Yaşıl Enerji Zonası" Konsepsiyasına əsaslanan inkişafı ilə bağlı strateji qərarı bu gün həm mühüm nəticələr verir, həm də Naxçıvan Muxtar Respublikası üçün nümunəvi rol oynayır.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə bərpaolunan enerji potensialından geniş və səmərəli istifadə çərçivəsində Cəbrayıl-da 340 MVt gücündə günəş-elektrik stansiyaları inşa ediləcək. Kəlbəcərdə isə 240 MVt gücündə külək-elektrik stansiyasının tikintisinə hazırlıq məqsədilə "Baltech" şirkəti tərəfindən dəniz səviyyəsindən 3100 metr yüksəklikdə külək potensialının ölçülməsinə başlanılıb.

Su-elektrik stansiyaları isə bölgənin "təmiz enerji" təminatının əsas mənbəyidir. Ötən il istehsal olunan 573 milyon kVt saat elektrik enerjisinin 40 faizi regionun daxili tələbatını ödəyib, 60 faizi isə ölkənin ümumi enerji sistemində ötürülüb. Su-elektrik stansiyalarının ümumi gücünün 500 MVt-a çatdırılması planına uyğun olaraq, indiyə qədər 307 MVt gücündə 38 stansiya istismara verilib. Bu, il ərzində 800 milyon kVt saatdan çox "yaşıl enerji"nin istehsalı, 200 milyon kubmetrdən artıq təbii qazın qənaət edilməsi, istixana qazı emissiyalarının

sahəsində ekoloji dayanıqlıq və resurs səmərəliliyi, kend təsərrüfatında isə bioenerji imkanları və "yaşıl texnologiyaların" tətbiqi prioritetləşdirilir.

Hazırda Naxçıvanda bərpaolunan enerji mənbələrinin payı elektrik enerjisinin quraşdırılmış gücündə 44 faiz, istehsalında isə 48 faiz təşkil edir. Yaxın perspektivdə 50 MVt gücündə günəş elektrik stansiyasının, eləcə də 51,6 MVt gücündə "Tivi" və "Ordubad" Su-Elektrik stansiyalarının istismara verilməsi ilə bu göstəricilərin daha da artacağı gözlənilir. Həmçinin bərpaolunan enerji layihələri üçün nəzərdə tutulan torpaq sahələrində əsasən ixrac məqsədilə 3 QVt-dan artıq günəş və külək enerjisi istehsal gücünün yaradılması mümkündür. Bu potensialdan yararlanmaq üçün Naxçıvandan Türkiyəyə elektrik enerjisinin ixracı və şəbəkəyə qoşulma imkanlarının qiymətləndirilməsi məqsədilə hər iki ölkənin birgə iştirakı ilə tədqiqatlar aparılır. Azərbaycan elektrik enerjisinin Naxçıvandan birbaşa Türkiyəyə, oradan isə Avropaya ötürülməsi ilə yanaşı, Zəngəzur dəhlizi (TRIPP) vasitəsilə Ermənistan üzərindən nəql perspektivinə də malikdir. Bu təşəbbüs yalnız Naxçıvanın elektroenergetika sistemini ölkənin enerji şəbəkəsinə birləşdirmir, eyni

baycan, Qazaxıstan və Özbəkistan prezidentlərinin iştirakı ilə üç ölkə arasında "yaşıl enerji"nin inkişafı və ötürülməsi sahəsində Strateji Tərəfdaşlıq haqqında Hökumətlərarası Sazişin imzalanması ilə başlandı. Azərbaycan Prezidentinin Mərkəzi Asiya, Cənubi Qafqaz və Xəzər regionlarını vahid geosiyasi məkan kimi inkişaf etdirmək siyasətinin prioritetləri ilə uzlaşan "Trans-Xəzər Enerji Dəhlizi" tarixdə ilk dəfə ölkələrimizin elektrik enerjisi sistemlərinin birləşdirilməsinə imkan yaradır. "Mərkəzi Asiya-Azərbaycan Yaşıl Enerji Dəhlizi" üzrə qorargahı Bakıda yerləşən "Yaşıl Dəhliz Alyansı" adlı Birgə Müəssisə təsis edilib və şirkət seçimi tamamlandıqdan sonra noyabr ayında Asiya İnkişaf Bankı və Asiya İnfrastruktur və İnvestisiya Bankının maliyyə dəstəyi ilə layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırmasının hazırlanmasına başlanacaq.

Bu ilin aprelində imzalanmış memorandum əsasında, "Azərbaycan-Gürcüstan-Türkiyə-Bolqarıstan Yaşıl Enerji Dəhlizi" layihəsinin isə Texniki Tapşırıq sənədi hazırlanıb və sənədin təminatlandırılmasından sonra məsləhətçi şirkətin seçimi üçün tender keçiriləcək. Beləliklə, müxtəlif dəhlizlər və interkonnektorlar gələcəkdə bir-biri ilə əlaqələndirilə-

Enerji Effektivliyi İnformasiya Sistemini (EİS) yaradılması və onun veb-sayt və mobil tətbiqlər vasitəsilə istifadəyə verilməsi istiqamətində işlər aparılır. Binaların pasportlaşdırılması ilə bağlı hüquqi məsələlər tamamlandıqdan sonra bu prosesdə EİS-ə integrasiya edilməsi. Enerjinin istehsalı, nəqli, ötürülməsi və paylanılması sahələrində effektivlik potensialının qiymətləndirilməsinə, eləcə də qeyri-yaşayış binaları və təsərrüfat subyektlərində enerji idarəçiliyinin tətbiqi edilməsinə başlanıb. Eyni zamanda enerji istehlak edən 9 məhsul üzrə enerji etiketlənməsi və ekoloji dizayn tələblərini əhatə edən 17 texniki rəqləmənt hazırlanıb. Həmçinin enerji resurslarından səmərəli istifadə və enerji effektivliyi üzrə tədbirlərin stimullaşdırılması və təşviqi məqsədilə yaradılmış "Enerji Effektivliyi Fondu"nın vəsaitləri hesabına yaxın perspektivdə güzəştli kreditlərin verilməsi, pilot layihələrin maliyyələşdirilməsi, qrant və subsidiyaların ayrılması məqsədilə normativ baza hazırlanıb. Hazırda Enerji Məşəslərlərinin Tənzimləmə Agentliyi müvəkkil kredit təşkilatları ilə əməkdaşlıq edərək güzəştli kreditlərin verilməsi üçün tədbirlər görür. Bu, enerji resurslarından səmərəli istifadəyə, ətraf mühitə mənfi təsirlərin azaldılmasına və enerji səmərəliliyi üzrə maliyyə təşviqlərinin davamlı şəkildə həyata keçirilməsinə şərait yaradacaq.

Enerji səmərəliliyinin geniş tətbiqi ilə yanaşı, AERA-nın tənzimləyici və nəzarətədiçi fəaliyyəti enerji sektorunda bazar münasibətlərinin formalaşmasına, effektiv idarəetmənin, şəffaflığın və hesabatlılığın təmin olunmasına mühüm töhfə verir. Ötən dövr ərzində agentlik elektrik enerjisinin ötürülməsi, topdan və pərakəndə satış qiymətləri ilə bağlı təkliflər hazırlayaraq bazar islahatlarının tətbiqinə dəstək verib. Elektrik enerjisi bazarının effektiv təşkilə məqsədilə elektroenergetika sektorunda tənzimləmə qiymətlərin (tariflərin) müəyyən olunması qaydaları hazırlanıb. "Energetika sahəsində tənzimləyici haqqında" qanun layihəsi yenidən işlənilib. Elektrik qurğularının quraşdırılması, texniki istismarı və təhlükəsizlik texnikası qaydaları təsdiq olunaraq tətbiqə verilib. Hazırda istilik qurğularının texniki istismar və təhlükəsizlik qaydalarının layihələri üzərində işlər davam edir. Qaz qurğularının, xətlərin, tüstü bacalarının və havalandırma sistemlərinin təhlükəsiz istismarı və yol verilməsi pozuntuların aşkar edilərək aradan qaldırılması üçün monitorinq aparılıb, nəticələr qanunvericiliyə uyğun aktlarla rəsmiləşdirilib. Dövlət müəssisələrində elektrik və istilik enerjisindən istifadənin səmərəliliyi, təhlükəsizlik qaydalarına əməl olunması və qaz qurğularının etibarlı istismarı ilə bağlı 2000-ə yaxın nəzarət tədbiri həyata keçirilib. Aşkar edilmiş pozuntuların aradan qaldırılması təmin olunub.

Qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi və energetika sektorunda islahatların davamı çərçivəsində "İstilik təchizatı haqqında" və "Qaz təchizatı haqqında" qanunların qəbulu da atılan mühüm addımlardır. İstilik təchizatı ilə bağlı bu qanun yeni tikiləcək binalarda mərkəzləşdirilmiş sistemlərin tətbiqini məcburi edər ki, bu da enerji resurslarına qənaət, ətraf mühitə atılan emissiyaların azalması və xidmət keyfiyyətinin yüksəlməsinə təmin edəcək. Qanun, həmçinin istilik istehsalı, paylanması və satış subyektlərinin hüquq və vəzifələrini aydınlaşdırır, dövlət və özəl sektor arasında şəffaflıq və səmərəli münasibətlərini formalaşdırılmasına imkan yaradır. Qaz təchizatında dair yeni qanun isə qazın nəqli, paylanması, saxlanması, topdan və pərakəndə satışları, habelə idxalın Dövlət Neft Şirkətinin təbiiyində ayrı-ayrı hüquqi şəxslər tərəfindən həyata keçirilməsi qaz təchizatı subyektləri üzrə maliyyə şəffaflığı, xərc əsaslı qiymətlərin (tariflərin) daha düzgün müəyyən olunması, çarpaz subsidiyalşmanın qarşısının alınması, həmçinin maliyyə intizamlığının təmin edilməsinə gətirib çıxaracaqdır. Bu islahatlar Azərbaycan enerji təhlükəsizliyini möhkəmləndirir və energetika sektorunu daha müasir və rəqabətədavamlı edir.

Enerji keçidinin mühüm komponentlərindən biri olan enerji səmərəliliyi də ölkəmizin davamlı inkişaf strategiyası-nın mərkəzində dayanır. Enerji səmərəliliyinə dair qanunvericilik və normativ-hüquqi çərçivənin yaradılması ilə yanaşı, onun bütün sahələrdə geniş tətbiqi və insanların gündəlik davranışına çevrilməsi əsas prioritetlərimizdəndir. Bu sahədə qanunvericiliyin effektiv icrası və nəzarətin təmin olunması məqsədilə

Bütün bunlar Ulu Öndər Heydər Əliyevin, Azərbaycan İES-in birinci enerji blokunun istifadəyə verilməsi nümunəsində, ötən əsrin 80-ci illərində başlayaraq, enerji müstəqilliyi ilə bağlı həyata keçirdiyi uğaqgörən və fədakar siyasətinin möhtərəm Prezident İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilərək etibarlı enerji təchizatçısı statusuna yüksəldiyi ölkəmizin energetika sektorunda əldə olunan uğurları yalnız müəyyən bir hissəsidir. Azərbaycan energetikası bu xəttin bundan sonra da davam etdirilməsi missiyasını şərafətlə yerinə yetirərək müasir və güclü Azərbaycanın gələcəyinin daim işıqlı olmasına fədakar əməkləri ilə töhfə verəcəklər.

Pərviz ŞAHBAZOV,
Azərbaycan Respublikasının energetika naziri

enerji mənbələri üzrə ilk hərrac layihəsi - 100 MVt gücündə "Qobustan" Günəş-Elektrik Stansiyasının tikintisinə başlan-ması və əlavə 100 MVt-lıq günəş enerji-si layihəsi üzrə də intensiv işlər görülür. Bu layihələrin reallaşması sayəsində 2027-ci ilə qədər quraşdırılmış gücdə bərpaolunan enerjinin payı 33,7 faizə çatacaq. Stansiyalardan əldə oluna-cıq il-lik 5 milyard kVt saat elektrik enerjisi hesabına 1 milyard kubmetrdən çox təbii qazı qənaət və 2,3 milyon tonadək emissiya azalması təmin ediləcək.

Bir məqama xüsusilə diqqət yetirmək lazımdır: dünyada bərpaolunan enerji siyasət, texnologiya və investisiya baxımından ən güclü şəkildə dəstəklənərək, istehsal gücləri ilbəil artırıl-sa da, mövcud inkişaf tempi hələ də "yaşıl keçid"lə bağlı gözləntilərə tam cavab ver-mir. Beynəlxalq Bərpa Olunan Enerji Agentliyinin (IRENA) məlumatına görə, ötən il dünyada 582 QVt yeni bərpaolu-nan enerji gücü quraşdırılıb. Lakin bu göstərici 2030-cu ilədək bərpaolunan enerji gücünü üç dəfə artırmaq hədəfinə çatmaq üçün tələb olunan illik 16,6 faiz artım tempindən geri qalır. Həmçinin dünyanın bir sıra ölkələrində enerji kə-sintiləri və şəbəkələrin yüklənməsi hal-ları müşahidə olunur. Bütün bunlar isə göstərir ki, bərpaolunan enerjinin sürətli inkişafı üçün şəbəkə və enerji saxlama infrastrukturunun genişləndirilməsi, enerji sistemlərinin yeni gücləri qəbul etməyə hazırlığı, bu enerjinin təhlükəsiz və səmərəli idarə olunması, eləcə də ef-fektiv balanslaşdırmanın təmin edilməsi olduqca vacibdir. Bu baxımdan, ölkə-mizdə bərpaolunan enerji güclərinin ya-radılması prosesi ilk mərhələdən etibar-on onların enerji sistemində integrasiyası və şəbəkə infrastrukturunun gücləndirilməsi ilə sıx vəhdətdə həyata keçirilir. Bu sistemli yanaşma "yaşıl enerji"nin inkişafında rəasional planlaşdırmanın əsas götürüldüyünü və Azərbaycanın qlobal bərpaolunan enerji çağırışlarına çevik və məqsədyönlü şəkildə cavab verdiyini aydın şəkildə nümayiş etdirir. 2 QVt-lıq bərpaolunan enerji gücünün idarə olunması üçün 250 MVt gücündə və 500 MVt/saat saxlama həcmində malik batareyə sistemlərinin qurulması, həmçinin Dünya Bankının dəstəyi ilə 1 QVt gücündə günəş və külək-elektrik stansiyalarının şəbəkəyə qoşulması üçün elektrik verilişi xətləri, habelə 500/300 kV-luq "Nəvahi" yarı-mstansiyasının və əlaqələndirici xətlə-rin tikintisini ehtiva edən AZURE layihəsinin həyata keçirilməsi bu sahədə görülən əsas tədbirlərdəndir.

nail olub. Bu əməkdaşlıq çərçivəsində "Masdar", "ACWA Power", BP, "SOCAR Green", "Nobel Energy", AGEBC, Baltech, "Universal International", "China Datang", China Energy, Power China, TotalEnergies, Elecnor və ROX kimi aparıcı beynəlxalq şirkətlər təhfələri ilə Azərbaycanın "yaşıl inkişafı"nın bir parçasına çevrilirlər. Dövlətimizin başçısının vurğuladığı kimi, təkə-enerji sərəfətlərinə malik olmaq kifayət deyil: "Qonşularımızla, onların qonşuları ilə möhkəm və etibarlı münasibətlər qurulması ki, enerji, təhlükəsizlik və regional bağlantı layihələrini uğurla həyata keçirə biləsiniz. Burada birinci prioritet əməkdaşlığın gücləndirilməsi-dir, çünki əməkdaşlıq olmadan enerji təhlükəsizliyi layihələrinin heç biri mümkün olmazdı". Bu bağlılıqda "yaşıl enerji" tərəfdaşlıq əlaqələrimizin səviyyəsi ölkələrarası münasibətlərin xarakte-ri ilə tam şəkildə uzlaşır. Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin global nüfuzu, dostluğa və etimada əsaslanan çoxtərəfli əməkdaşlıq siyasəti ölkəmi-zin "yaşıl enerji" sahəsindəki hədəfləri-nin reallaşmasına davamlı dinamizmi qazandırır. Bunun bariz nümunəsi kimi bu ilin aprelində Pekində Azərbaycan Respublikası ilə Çin Xalq Respublikası ara-sında hərtərəfli strateji tərəfdaşlıq əla-qələrinin qurulması haqqında Birgə Ba-yanatın imzalanmasını göstərmək olar.

Bu sənəd bərpaolunan enerji sahəsində əməkdaşlıqda yeni mərhələnin əsasını qoydu. Quruda günəş, dənizdə külək enerjisi, hidroakkumulyasiya və batareyə saxlama sistemləri, eləcə də elektrik şəbəkəsi infrastrukturuna dair çoxsaylı müqavilələrin imzalanması, "China Energy Engineering Corporation Limited" şirkəti ilə əməkdaşlıq strateji sə-viyyədə yüksələrk hərtərəfli xarakter alması və 2032-ci ilədək Çin şirkətləri ilə ümumi gücü 1000 MVt olan layihə-lərinin həyata keçirilməsinə başlanılması bu istiqamətdə atılan mühüm addımlardır. Yaxud 2025-ci ilin avqustunda Vaşinqtonda imzalanmış Anlaşma Me-morandumu enerji sahəsində sərmayə-lərin artırılması və regional bağlantıları üzrə infrastrukturun genişləndirilməsi-ni, enerji müstəqilliyinin və dayanıqlı inkişafın təmin olunmasını, müasir şə-bəkə infrastrukturunun qurulmasını, enerji ixrac imkanlarının artırılmasını və karbon emissiyalarının əhəmiyyətli dərəcədə azaldılmasını hədəfləyir.

Konsepsiya Naxçıvan iqtisadi rayonuna daxil olan Naxçıvan şəhəri, Babək, Cul-fa, Kəngərli, Ordubad, Sədərək, Şahbuz və Şorur rayonlarını əhatə edir. 2026-2030-cu illər üzrə 4 əsas sahədə müəy-yənləşdirilmiş 12 prioritet istiqamət enerji sahəsində həm strateji, həm də sektorlararası yanaşmanı əks etdirir. Sə-naye sektorunda enerji səmərəliliyinin artırılması və "yaşıl enerji"nin tətbiqi, sənaye miqyaslı bərpaolunan enerji la-yihələrinin reallaşdırılması əsas hədəf-lərindəndir. Nəqliyyat sektorunda dekar-bonizasiya, "ağıllı infrastruktur"un təş-kil və elektromobillərə keçidin təşviqi nəzərdə tutulur. Tikinti və şəhərsalma

isə 400 min tondan çox azalması demək-dir. Hazırda Kəlbəcər və Laçında Həko-ri və Törtər çayları üzərində özəl inves-tisiyalar hesabına 13 MVt gücündə 4 ki-çik su-elektrik stansiyasının tikintisi da-vam edir, 2026-cı ildə isə 5 əlavə stansi-yanın istifadəyə verilməsi planlaşdırılır. Araz çayı üzərində 100 MVt gücündə "Xudafərin" və 40 MVt gücündə "Qız Qalası" su-elektrik stansiyalarının tiki-nəsinə başlanılması üçün tədaris prosesi-nə hazırlıq görülür. Beləliklə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə su, günəş, külək və damıtılmış panellər hesabına istehsal gücü-nün 1,6 QVt-a çatması gözlənilir, bu isə daxili tələbatdan iki dəfə artıq enerjinin "Cəbrayıl" enerji qovşağı vasitəsilə ixracına və bölgədə yeni imkanların yaran-masına yol açacaq.

"Yaşıl enerji" zonasının yaradılması yalnız bərpaolunan enerjinin inkişafı ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda enerji ke-çidinin bütün komponentlərini təşviq edir. Bu çərçivədə azad edilmiş ərazilər-də 1500-dən çox fərdi yaşayış evində, ictimai və sosial binalarda ümumi gücü 5000 kVt-dan çox olan günəş panelləri quraşdırılıb, 200-dən artıq gücşü kollek-toru, 3000-dən çox enerji səmərəli işıq dəriyəi, 20 elektrik doldurma məntəqəsi və "ağıllı" dayanacaqalar istifadəyə verilib. Xüsusilə binaların və fərdi evlərin tikintisində enerji səmərəliliyi prinsipi-nə ciddi əməl olunur. Bu tədbirlər da-vamlı xarakter daşıyır və bütün səyləri-miz innovativ təcrübənin geniş tətbiqi ilə işğaldan azad edilmiş əraziləri enerji səmərəliliyində nümunəvi bölgəyə çevirməyə yönəlib.

Bərpaolunan enerjinin texniki po-tensialı 21-29 QVt, iqtisadi potensialı isə 5,8-6,9 QVt həcmində qiymətləndi-rilən Naxçıvanda da inkişaf prosesi dövlət başçısının "yaşıl enerji" zonası ilə bağlı strateji baxışına uyğun şəkildə həyata keçirilir. Bu məqsədlə Naxçıvan Muxtar Respublikasının davamlı sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının tərkib hissəsi kimi "Yaşıl Enerji Zonası" Kon-sepsiyası və onun icrasını təmin edən Tədbirlər Planı hazırlanıb. Konsepsiya Naxçıvanda bərpaolunan enerji mənbə-lərindən istifadənin genişləndirilməsi-ni, enerji müstəqilliyinin və dayanıqlı inkişafın təmin olunmasını, müasir şə-bəkə infrastrukturunun qurulmasını, enerji ixrac imkanlarının artırılmasını və karbon emissiyalarının əhəmiyyətli dərəcədə azaldılmasını hədəfləyir. Konsepsiya Naxçıvan iqtisadi rayonuna daxil olan Naxçıvan şəhəri, Babək, Cul-fa, Kəngərli, Ordubad, Sədərək, Şahbuz və Şorur rayonlarını əhatə edir. 2026-2030-cu illər üzrə 4 əsas sahədə müəy-yənləşdirilmiş 12 prioritet istiqamət enerji sahəsində həm strateji, həm də sektorlararası yanaşmanı əks etdirir. Sə-naye sektorunda enerji səmərəliliyinin artırılması və "yaşıl enerji"nin tətbiqi, sənaye miqyaslı bərpaolunan enerji la-yihələrinin reallaşdırılması əsas hədəf-lərindəndir. Nəqliyyat sektorunda dekar-bonizasiya, "ağıllı infrastruktur"un təş-kil və elektromobillərə keçidin təşviqi nəzərdə tutulur. Tikinti və şəhərsalma

zamanda "Azərbaycan (Naxçıvan MR) - Türkiyə - Avropa Enerji Qovşağı" layihəsinin reallaşması baxımından da strateji əhəmiyyət kəsb edir. Layihə çərçivəsində Naxçıvanda 400/330/110/35/10 kV-luq çevirici yarımstansiyamın, 330 kV-luq "Cəbrayıl-Naxçıvan" və 400 kV-luq "Naxçıvan-Türkiyə" elektrik verilişi xətlərinin tikintisi üzrə hazırlıq və mühəndislik işləri həyata keçirilir. Cəbrayıl enerji qovşağını Naxçıvanla birləşdirən infrastruktur sayəsində bu strateji bölgələr növbəti integrasiya olunacaq, həm də ölkənin "yaşıl enerji" təchizatı siyasətini daha balanslı və dayanıqlı edəcək. Davamlı sülhün təminatında mühüm elementlərdən biri olan regional bağlantıları amili Zəngəzur dəhlizinin (TRIPP) tim-salında, ölkəmizin digər bölgələrindən, Xəzər dənizindən və Mərkəzi Asiyadan "yaşıl enerji"nin nəqli üçün marşrutları və bazarları şəxələndirəcək, Azərbaycanı regionun əsas enerji nəqliyyat qovşaqlarından birinə çevirəcək.

Bu dəhliz də daxil olmaqla, ölkə-mizdə bərpaolunan enerjinin regional xarakterli növbəti inkişaf mərhələsi Xəzər dənizinin zəngin külək enerjisi po-tensialının reallaşdırılmasına və Azər-baycan vasitəsilə Cənubi Qafqazı, Mər-kezi Asiyayı, Türkiyə və Avropanı birləşdirən "yaşıl enerji" dəhlizlərinin ya-radılmasına əsaslanır. Bu layihələr ölkə-mizin Avropanın enerji təchizatındakı strateji mövqeyini daha da gücləndirərək, Avrasiya məkanında enerji əmək-daşlığının yeni geoiqtisadi arxitekturası-nı formalaşdıracaq. Hazırda Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda külək enerjisi potensialının qiymətləndirilməsi istiqamətində ölçmə və müşahidə işləri aparılır, müvafiq dəniz akvatoriyalarının bərpa olunan enerji zonaları kimi müəy-yənləşdirilməsi üzrə fəaliyyətlər davam etdirilir. Həmçinin "ACWA Power", "Masdar" və "SOCAR Green" şirkətləri-nin birgə yaratdığı "Caspian Breeze" Konsorsiumu, eləcə də "China Energy Overseas Investment Co., Ltd.", "China Datang Overseas Investment Co. Ltd." və "PowerChina Resources Limited" şir-kətləri ilə əməkdaşlıq edilir. Planlaşdırılan 6 QVt-dan çox gücün 4 QVt-nın 2032-ci ildən etibarən mərhələli şəkildə "Xəzər-Qara dəniz-Avropa Yaşıl Enerji Dəhlizi" vasitəsilə ixracına başlanılması planlaşdırılır. Avropanı enerji və rəqəmsal kommunikasiya baxımından Qara dənizin hər iki sahilindən, eləcə də Xəzər dənizi regionu ilə birləşdirəcək layihənin texniki-iqtisadi əsaslandırılmasını gələn ilin əvvəlində yekunlaşması gözlənilir. Birgə Müəssisə - "GECO Green Energy Company" tərəfindən layihənin Avropa Elektrik Ötürücü Sistem Opera-torları Şəbəkəsinin (ENTSO-E) 10 illik inkişaf planına (TYNDP) daxil edilməsi üçün müərciat olunub. Növbəti mərhələdə layihəyə PCI/PMI (Qarşılıqlı və Ortaq Marafiq Layihələr) Statusunun əldə edilməsi üçün müərciat edilecək.

Digər bir "yaşıl enerji" dəhlizi üzrə işlər ötən il COP29 çərçivəsində Azər-

